

NAGYAPA NÉVNAPJA

NÉMETH ISTVÁN

Először indították útnak egyes-egyedül ilyen messzire. Névnapot ment köszönteni. Nagyapa szigorú ember, majdnem barátságtalan, csak nagy ritkán mosolyodik el, csipős, keserű mosollyal, szikár teste indulatosan megrándul, fenyegetővé válik még akkor is, amikor mosolyog. Állandóan öblös vesszőszékében trónol, de ott minden a keze ügyében van, amire még szüksége van: a légyecsapó és az előre megsodort cigaretták halmaza egy kis állványon. Rend és szigorúság övezi, minden cicoma nélkül, portája olyan, mint egy rideg szerzetescella, csak a nélkülözhetetlen tárgyakat tűri meg maga körül, de azoknak katonás rendben kell sorakozniuk, egy véletlenül elhullajtott szalmaszál már kegyetlen dühre tudja gerjeszteni. Nagyanya megadó alázattal szolgálja, lázadás és fájdalom nélkül, valami belső, rejtett gyöngédséggel, mert Nagyapa az érzelmi megnyilvánulásoknak még a látszatát se tűri, ezt tudja már a névnapjára ügyekvő unoka is, s zavara mindinkább szorongató görcsre alakul át.

Szorogató érzését az idegen, hosszú út még csak fokozza. Erre már minden ismeretlen és szokatlan, éppen csak a Nagyapa házához vezető utat tudja, de a házakat, a fákat és a kiskapuban ácsongó embereket most fedezi fel magának először. Eddig, nagy ritkán, Apával vagy Anyával járt erre, mindig kézen fogva vezették, gondtalanul szedte a lábait Apa vagy Anya mellett, most attól fél, hogy valaki megszólítja, netán berántja a kiskapun, elrejtik, és soha többé haza nem talál. Ezek a furcsa, földbe süppedt házak sunyin lapulnak meg a járdá szélén, hallgatnak és meredten bámulnak apró ablakszemeikkel, iszonyatos titkokat rejtenek magukban, a deszkakerítések mögött olykor felüvölt egy-egy idegenhangú kutya, hirtelen robajjal nekiugranak a deszkapalánknak, mintha láncokat akarnák eltépni, szeretne kimenni a kocsútra, az utca közepére, de ott bokáig érő por van, s Anya ráparancsolt, hogy egy porszem se legyen fényesre kefélt cipőjén, mikor Nagyapa elé járul, mert Nagyapa felfortyan a legkisebb hanyagság láttán is.

Akárha álmodna, olyan ijesztő és nyomasztó ez a hosszú kanyargós utca, és nem lehet visszafordulni, vagy elfutni, menthetetlenül haladni kell előre, szigorú parancs ez, nincs visszaút. Zsebében megszorítja a Nagyapának szánt ajándékot, egy puha tapintású, szép csomagolású pakli dohányt, Apa szerezte egyik messzi útján, s otthon őrizték erre az alkalomra. Tudta, hogy Nagyapa ezért viszonzásul nem ad semmit, sohasem ad ajándékot, a neki nyújtott ajándékot is komoly szemrehá-

nyással fogadja el, mégsem múlhat el névnap, hogy valami aprósággal meg ne lépjen. Anya azt mondta, hogy ennek a csomag dohánynak nagyon meg fog örülni Nagypapa, csak bátran, katonásan kell elébe állni, a szemébe kell nézni, és úgy kell átadni.

Nagypapa tekintetét nem lehet állni. Úgy néz unokáira, mintha halálos bűnt követtek volna el, megrándul gyér, nyírott bajusza, és csontos ujjáival megragadja a vesszőszék karját, s ez úgy ropog ujjai alatt, mintha izzé-porrá tömne. Így reccsen az első kérdése is, villámokat szóró szemét egy pillanatra sem veszi le az előtte állóról:

— Ki fia vagy?

Unokáit ez a furcsa kérdés nem lepi meg: Nagypapát ritkán látogatják meg unokái, s ilyenkor mindig újra be kell mutatkozniuk.

— A Gáboré.

— Megnőttél, mióta nem láttalak — mondja akkor Nagypapa valamivel szelídebb hangon. — Lépj közelebb. Fordulj meg.

Nagypapa tetőtől talpig igen aprólékosan szemügyre veszi unokáját. Mikor már magában szigorúan mindent megvizsgált rajta, azt mondja:

— Mutasd a kezéd!

Az unokának oda kell nyújtania a kezét, Nagypapa megragadja hideg, csontos ujjáival a gyöngye csuklókat s oktatóan azt mondja:

— Ezekre két szemed legyen mindig és haszontalanságokra sohase használd. Védtelen emberre, oktalan állatra soha ne emeld őket. Mert ha úgy cselekszel, elszáradnak. Megértetted?

— Igen, Nagypapa — így kell ezt mondani.

— Anyádnak meg azt üzenem, hogy ha nincs szappanja, cseréppel sikálja tisztára őket.

— Igen, Nagypapa.

— Apádnak pedig azt üzenem, hogy ha egy kicsit több a pénze, ne szórja el mindjárt flancra. Lakkcipő egy embert csak egyszer illet meg az életben. Az esküvőjén. Most már elmehetsz.

Ezt szó szerint kellett venni; Nagypapa portáján gyerek nem hancúrozhatott felügyelet nélkül. Nagypapa portáján minden a maga helyén volt, a létra például a hosszú kerítésfal csöppnyi eresze alatt, hosszában a falon a csöpp eresz alá akasztva lógott, és semmit se volt szabad elmozdítani a helyéről, Nagypapa szerszámai érinthetetlenek voltak, mint a múzeumi tárgyak. Az ő udvarában talán még a levegő is más volt mint másutt; minden szennytől meg volt szűrve, és illattalan volt.

Ahogy bekanyarodott a kisközbe, ott állt előtte, alig kétszáz méterre, Nagypapa háza, fehérén, a megszokott csöndbe és szigorú zárkózottságba burkolódzva, s ő tudta, hogy Nagypapa bent ül a kisközre néző ablak mögött öblös, kényelmes vesszőszékében, észreveszi őt, hogy közeledik, s minden lépését figyeli. Most már nem félt, mintha megnyugtatta volna Nagypapa figyelő és oltalmazó szeme, szemérmesen lehajtott fővel, ünnepélyesen haladt előre, mintha oltár elé járulna, s óvatosan megtapogatta zsebében a finom csomagolású dohányt. A kiskapuban, mielőtt azt kinyitotta volna, zsebkendőjével gondosan letörölgette cipőjéről az út hamvas porát.

Tudta, hogy ebbe a házba nem szabad zajjal berontani, úgy nyomta le a kilincset, hogy a kattánás se hallatszott, a mindig jól karbantartott, megolajozott kiskapu hangtalanul nyílt ki. Nagyanya futott elébe,

karjaiba kapta s úgy cipelte befelé, miközben könnyben úszó arcát hangos jajveszékeléssel az arcához szorította, ami túlon túl szokatlan volt, mert Nagyanya hangját a portán belül nemigen lehetett hallani.

Így vitte be a szobába. Még körül se érkezett nézni, de már érezte, hogy itt valami nincs a helyén, a szoba szigorú rendje felborult, és ezt a furcsa benyomást csupán az okozta, hogy Nagyapa karszéke üresen állt az ablak előtt.

— Kisfiam, itt van Nagyapád! — állt meg vele a heverő előtt, és szeméből megállíthatatlanul patakzott a könny.

Nagyapa merev, mozdulatlan testtel feküdt a heverőn. Szeme le volt hunyva a mély szemgödörben. Gyér, nyírott bajusza mintha még jobban megritkult volna kidudorodott csontos ínye fölött. Alva még sohase látta, s most olyan volt, mintha aludt volna: alig ismert rá. Arcáról egyszerre eltűntek az anyira ismert szigorú, kemény vonások; szelíden feküdt, kissé nemtörődöm módon.

— Meghalt — mondta Nagyanya szűkülő nyöszörgéssel, olyan halkra fogva a hangját, mint ahogy akkor szokta, amikor Nagyapa még élt.

Kicsúszott Nagyanya karjából, leereszkedett a földre, s abban a pillanatban, ahogy a lába földet ért, kirohant a szobából, nekiesett a kiskapunak, kinyitotta s szinte félelmetes erővel vágta be maga után.

Egyfutóban tette meg a hosszú utat hazáig. Már egy csöppet sem félt. De a gyötrő félelemből való szabadulás elfulladás hangján, diadalittasan kiáltotta otthon:

— Nagyapa meghalt!

Nagyapából nem is maradt meg benne más, csak egy alaktalan, megfoghatatlan szorongás, ami sem az életre, sem a halálra nem hasonlít.